

חג השבועות :

זי איז ביי יעדן איינעם פון די דריי נשיאי ישראל; יעדער פון זיי איז — בלשון הש"ס — „צריכא“.

ב. פון די נקודות משותפות פון משה דוד און דעם בעש"ט איז, וואס יעדער פון זיי איז געווען (ניט נאָר אַ מלך ונשיא' בישראל, נאָר אין דעם גופא —) א „ראשון" אין דעם סוג פון מלוכה ונשיאות:

משה רבינו איז געווען דער ערשטער נשיא' אויף אַלע אידן, ובפרט לויטן פסק הרמב"ם⁶ אַז „מלך היי", איז משה רבינו געווען דער ערשטער מלך ביים אידישן פאלק;

דוד איז געווען דער ראש וראשון פון מלכות בית דוד, וואס „כיון שנמשח דוד זכה בכתר" מלכות . . לו ולבניו הזכרים עד עולם .. לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם⁷;

(6) ובאופן דרוונה — ראה בארוכה לקיש שם ע' 250 ואילך, וש"נ.

(7) ואח"כ בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משרעה ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה כו" (תנאי רפמ"ב).

(8) ה'ל' ביהביח פ"י הי"א. פיה"מ שבועות פ"ב מ"ב. ר"ח ופרש"י שם טו, רע"א. וראה זכאים קב, א. מדרזיל (מדרש תהלים שם. שמור פמ"ח, ד. ועוד) הובאו ברמב"ן עה"פ (ברכה לג, ה) ויהי בישורון מלך.

(9) רמב"ם ה'ל' מלכים פ"א ה"ז (ואילך). וראה ג"כ רמב"ם ה'ל' ת"ת רפ"ג (הזעק — בקיצור — בה'ל' ת"ת לאדה"ז רפ"ד — ומצויין שם ליומא עב. וצע"ק שלכאורה הוא מאדרי"ג רפמ"א, ספרי לקורח יח, כ. ואולי העדיף למקור מש"ס אף שהוא בשינוי לשון. ועצ"ע).

(9) רמב"ם שם. וראה מדרש תהלים שם: משוכת שבמלכים זה דוד. סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ב. וראה לקיש חכ"ה ע' 110 ואילך.

א. מ'האט שוין פיל מאל גערעדט¹, אַז מיט (דעם זמן פון) שבועות האָבן אַ פאַרבונד: (א) משה רבינו, דורך וועמען ס'איז געגעבן געוואָרן די תורה אין שבועות; (ב) דוד המלך, וואָס „דוד מת בעצרת"², און (ג) דער בעש"ט, וואָס אויך זיין הסתלקות איז געווען שבועות³.

און וויבאלד אַז אַלץ איז בהשגחה פרטית, ובפרט ווען עס רעדט זיך וועגן מאורעות אין שייכות מיט אידן בכלל, און מיט גדולי ונשיאי ישראל בפרט, איז מובן, אַז (א) עס איז דאָ אַ נקודה משותפת צווישן זיי⁴ (וואָס דערפאַר זיינען זיי אַלע פאַרבונדן מיט דעם זעלבן טאַג), און (ב) אַז די נקודה משותפת האָט אַ צוזאַמענבונד מיטן תוכן (עיקרי) פון דעם טאַג, בנדוי"ד: חג השבועות — זמן מתן תורתנו⁵.

לאידך גיסא מוז אָבער אויך זיין אַ חידוש אין אַט דער נקודה משותפת ווי

(1) ראה לקיש ח"ה ע' 21 ואילך. שם ע' 249 ואילך. ועוד.

(2) ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג. הובא בתודיה אף עצרת חגיגה יז, א. רות רבה פ"ג, ב.

(3) ביום א' דחגיגה — לקיד לב, א.

(4) בנוגע למשה דוד — להעיר ממדרש תהלים בתחלתו: כל מה שעשה משה עשה דוד כו, עיי"ש בארוכה.

(5) ראה (בנוגע למשה דוד) מדרש תהלים שם: משה נתן להם חמשה חומשי תורה וכנגדם נתן להם דוד ספר תהלים שיש בו חמשה ספרים.

ולהעיר שתורת החסידות (שנתגלתה ע"י הבעש"ט) ענינה יחידה שבתורה (בחי' החמישית — ועל ידה גם ד' הבחי' (גרי"ח) הן באר"א) — נת' בארוכה כפונטרס ענינה של תורת החסידות סעיף ו' ואילך.

די נקודה עיקרית פון מלכות איז — התנשאות, דעם מלך'ס העכערקייט און אפגעטראגנקייט פון גאנצן פאלק; ביז אז — ער טאר זיך נישט אראפלאזן צו טאן מלאכה¹³, מ'דארף אים צושטעלן אלע זיינע צרכים מיט גרויס הרחבה כמש"ל¹⁴, „מלך בימיו תחזינה עיניך“, קיינער (און קיין זאך) איז דער מדינה קען נישט אפהאלטן דעם מלך פון דורכ-פירן זיין רצון, כמרזל¹⁵, „המלך פורץ גדר כו' ואין מוחין בידו“, „אמר מלכותא כו' עקר טורי“¹⁶, ועוד.

און כעין זה האט מ"ת אויפגעטאן ביי אידן: דורך מ"ת איז געווארן „ורו-ממתנו“, אידן זיינען דערהויבן געווארן איבער אלע פעלקער, ביז אז זיי זיינען געווארן העכער פון וועלט בכלל — נישט אונטערווארפן די גדרי הטבע;

אין אנדערע ווערטער: ווען אידן זיינען עושין רצונו של מקום, זיי פירן זיך ע"פ תורה ומצות בשלימות, איז נישט נאָר וואָס זיי באַקומען דאָן אַלע זייערע צרכים בהרחבה נאָר נאָכמער — זיי דאַרפן נישט חורש זיין, זוּרע זיין וכו' — מלאכתן נעשית ע"י אחרים¹⁷.

אין דער עבודה פון יעדן אידן בפרט מיינט דאָס: ווען עס קומט צו טאן אַ זאָך פון תומצ' דאַרף זיך אַ איד פירן ווי אַ מלך — ער דאַרף זיך אָפּגעבן מיט דער מצוה פונקט ווי ער וואָלט נישט געהאַט

און דער בעש"ט איז געווען דער ערשטער פון די נשיאי¹⁰ החסידות (הכלית).

און דערמיט איז פאַרשטאַנדיק די שייכות מיוחדת פון די אלע דריי מלכי ונשיאי ישראל (אין זייער נקודה משותפת) צו מ"ת — ווייל פון די ענינים עיקריים וואָס האָבן זיך אויפגעטאָן ביי מ"ת איז געווען וואָס יעדער איד איז געוואָרן (אַ טייל פון), „ממלכת כהנים (שרים)“¹¹, און דעם כח אויף צו קענען אַרויסברענגען דאָס בגילוי נעמט יעדער איד פון די נשיאי ישראל אין יעדן דור¹², כדלקמן.

ג. די שייכות פונעם ענין פון „ממלכת כהנים“ צו מתן תורה, וועט מען פאַרשטיין דורך מבאר זיין דעם תוכן ענין המלוכה:

10 וראה שיחת שש"פ תרצ"ו (נעתקה בהוספות לכתר שם טוב סי' רכה): רוממות מלך אדיר הוא כלא נגד די רוממות פון דעם רבין (הבעש"ט). ולהעיר מהידוע דגילוי הבעש"ט הוא „טעמה“ מגילוי המשיח. וראה תריח שמות (שכט, סעי'ב): היראה הפנימית שה' בבעש"ט ז"ל שה' מעין יראה של משיח כו'. וראה בשוה"ג להערה 12.

11 יתרו יט, ו וברשי.

12 ראה סהמ"צ שם פ"א (בענין השפעת ענין הביטול. שבמלך לכל העם). ולהעיר מאגה"ק רסכ"ט (ממשנת חסידים מס' חייב הנשמות פ"ב מ"א): מצות התלויות במלך שהוא מוציא כל ישראל כי הוא כללות כולם. וראה לקמן ע' 192 הערה 55.

13 מכש"כ מזה שאפילו פרנס על הצבור אסור במלאכה (בפני ג') — ידושיני ע, א. רמב"ם הל' טנהדרין פכ"ה ה"ד. טושיני חומ"ס ח ס"ד. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"י.

14 ישע"י לג, יו. הל' מלכים פ"ב ה"ה. וראה הוריות ט, רע"א ובפרשי.

15 פסחים ק"א. ושינ.

16 ביב ג, ב. ושינ.

17 ראה ברכות לה, ב. מכילתא (ופרשי) בשלח טז, לב.

18 ע"פ המבואר בכ"מ שרוממות המלך קשורה עם תכלית הביטול שלו (ראה ברכות לד, ריש ע"ב. ולהעיר מלשון הרמב"ם הל' מלכים ספ"ב: כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול וחייב הכל בכבודו כך ציווהו להיות לבו בקרבו שפל וחלל כו'; וראה המשך השיחה (שש"פ תרצ"ו) דלעיל הערה 10 ע"ד הבעש"ט). שמלכותו היא מלכות ה' — יש לקשר זה עם השפעת המלכות לכאורא.

אויפהויבן העכער פון דער התלבשות,
און מיט אן אמת?

איז דער ענטפער אויף דעם, אז אין
יעדן דור זיינען דא נשיאי ישראל, וואס
זיי האבן אין זיך די תכונות פון מלכות
און נשיאות — און זיי גיבן יעדער אידן
דעם כח¹⁸ ארויסצורופן ביי זיך בגלוי
(עכ"פ א מעין פון) די תכונה פון
„ממלכת כהנים“.

ה. וויבאלד אז משה דוד און דער
בעש"ט זיינען געווען יעדערער א נשיא
ומלך,

[וואס דעריבער געפינט מען ביי זיי
(נוסף אויף עשירות והרחבה אין
גשמיות²⁰ — אויך) ממשלה ושלטה
אויף טבע — ביי זיי איז געווען א הנהגה
שלמעלה מן הטבע:

די גאנצע הנהגה וואס משה רבינו
האט געפירט אידן אין מצרים און מדבר
איז געווען באופן נסי²¹.

אויך צו דוד המלך האט דער אוי-
בערשטער נאכאנאנד געוויזן נסים
ונפלאות, ווי מען זעט עס אין פילע
תפילות והודאות אין ספר תהלים;

און א הנהגה פול מיט נסים ונפלאות
איז דאך געווען ביים בעש"ט, ווי דאס
איז מפורסם פון די סיפורים פון בעש"ט
ותלמידיו²², ביז ס'איז א לשון ותואר
הרגיל (אויך ביי עמא דבר) צו אַרופן
יעדע מעשה פלא — „א בעל-שם'סקע
מעשה“]

קיינע אנדערע מלאכות ודאגות¹⁸ ווי
איינער וואס מ'שטעלט אים צו זיינע
צרכים בהרחבה¹⁹;

קיינ טבעדיקער חשבון זאל אים נישט
אפהאלטן פון צו טאן א מצוה, ווייל אין
ענינים פון תומצ איז א איד א בעה"ב
(א מלך) אויף טבע.

און ווען א איד גייט צו צום קיום
התורה ומצות מיט דער תנועה פון
„ממלכת כהנים“, פירט ער עס דורך נישט
בדרך מלחמה מיט זיין יצה"ר און מיט
דברים המבלבלים — נאָר בדרך מנוחה:
ער הויבט זיך אויף העכער פון דעם
וועלט אַרומ (וויסנדיק אז ער איז פון
„ממלכת כהנים“), אזוי אז ער האט
מלכתחילה נישט קיין מבלבלים.

ד. א איד קען דאך אבער פרעגן:

בשלמא ווען ס'רעדט זיך וועגן זיין
(פנימיות ה) נשמה, וואס איז העכער פון
(התלבשות אין) גוף, איז פארשטאנדיק,
אז קיין זאך פון וועלט און גשמיות קען
איר נישט מבלבל זיין אין דעם פארבונד
מיטן אויבערשטן (דורך עשיית רצונו
וקיום מצותיו — מצות²⁰ מלכו של
עולם),

דא רעדט זיך אבער וועגן דער נשמה
פון א אידן ווי זי איז מלוּבש אין א גוף
און האט צו טאן מיט עניני העולם, וואס
זיינען אים מגביל ומבלבל — טא ווי קען
מען מאַנען ביי אים, אז ער זאל זיך

18. ווייל — גם לא דאגה של מצוה אחרת —
ראה פרש"י ד"ה חתן סוכה כה, סע"א. ועוד. שו"ע
אדה"ז או"ח סליח ס"ז. ועוד.

19. ראה ער"ד לקו"ש ח"ז ע' 307 — לענין
„תורתו אומנתו“. ועיין תר"א לת, ד תורתו אומנתו
הוא בחי מלך.

20. גם מלשון צוואת וחיבור. ולהעיר ממחז"ל
עבד מלך (כ)מלך.

20. משה — נדרים לת, א (וראה לקמן הערה
36). דוד — ראה דה"א כט, ב ואילך (ועיין רמב"ם
הל' מלכים פ"ג הי"ד ובכ"ט שם). הבעש"ט —
כמפורסם בסיפורי הבעש"ט.

21. וראה ב"ר פנ"ט, ה: משה ניסן של ישראל.
22. ראה דרך אמונה להצ"צ (סה, א): כמוהו לא
הי' מימות הראשונים פלאי פלאות ניסים היוצאים
מהטבע כו'. ועייג'כ המשך תרס"ז ס"ע רכז.

ישראל — אין זמן פון דור המדבר; אין דער צייט ווען אידן זיינען געווען על אדמתם; און אין דעם זמן הגלות:

די אידן פון דור המדבר, וואס האבן מקבל געווען די תורה נשמות בגופים, איז ביי זיי פארבליבן בגלוי מעין פון דער התגלות פון מ'ת אויך שפעטער; זיי זיינען געבליבן אין מדבר, וואו זיי זיינען געווען אויסגעטאן פון עניני העולם (און אין א מצב פון הנהגה נסית שלמעלה מהטבע אין אלע²⁶ זייערע ענינים) צו קענען זיך אפגעבן אינגאנצן מיט תורה, כמאמר רז"ל²⁶: לא ניתנה תורה כו' אלא לאוכלי המן.

אין ארץ ישראל זיינען אידן שוין אריין אין א „ארץ נושבת“ — אין א סדר החיים אויף א טבעית'דיקן אופן; אבער לאיך איז דארטן די השגחה העליונה אין אן אופן גלוי, כמש"נ²⁷ ארץ אשר היא דורש אותה תמיד עיני היא בה מרשית השנה ועד אחרית שנה, און אפילו בעבודת האדמה וואס זרע וקציר גוי לא ישובותי²⁷ — איז למטר השמים תשתי מים²⁸ — מ'זעט בגילוי אן דער אויבערשטער איז דער וואס איז זון ומפרנס לכל, ובמילא ווייס מען קלאר אן די התעסקות „בכל אשר תעשה“²⁹ איז מערניט ווי מאכן א כלי אויפצו-נעמען דעם „וברכך היא“ וואס קומט מלמעלה³⁰.

(26) שכללותם — מן, בארה של מרים, עניני הכבוד (שמגהצים לבושיהם — מדרש תהלים כג, ב. דב"ר סיפ תבא. פרשי עקב ח, ד).

(26*) מכילתא ר"פ בשלח. שם טו, ד.

(27) עקב יא, יב. בחיי שם. ועוד (ראה הנסמן בלקו"ש ח"י ע' 2 הערה 10).

(27*) נח ח, כב.

(28) עקב שם, יא.

(29) ראה טו, יח. ספרי עה"פ.

(30) ראה בארוכה ד"ה וידעת תרנ"ז. ובכ"מ.

איז פון זיי נשפע געווארן און דורכדעם ווערט נתגלה ביי יעדער אידן עניני מלך.

ו. צו פארשטיין דעם ענין מיוחד וואס יעדער פון זיי — משה דוד און דער בעש"ט — איז משפיע צו אידן, דארף מען פריער מבאר זיין ווי דער גילוי פון מ'ת האט אין זיך דריי ענינים:

(א) דער עצם התגלות אלקות ביי מ'ת — וירד ה' על הר סיני — וואס איז געווען אינגאנצן העכער פון טבע און וועלט — און דאס איז געווען נאר לפי שעה.

(ב) די תוצאה און פעולה פון דער התגלות אין וועלט — אז אויך נאך דעם במשך היובל, נסתלקה שכינה²³, ס'איז נפסק געווארן דער גילוי אור אלקי פון מ'ת, איז אבער דורכדעם נזדכך גע-ווארן די טבע פון וועלט, אז מכאן ולהבא זאל זיין גרינגער אין איר צו מגלה זיין אן אור אלקי.

(ג) דער תכלית פון מ'ת — עס זאל זיין דער חיבור עליון ותחתון²⁴, אדער בלשון התניא²⁵: מאכן פון עוה"ז הגשמי התחתון שאין תחתון למטה ממנו א דירה לו ית'; ד.ה. אז אויך אין דעם העלם העולם, וואו עס זעט זיך ניט אן קיין אלקות ח"ו („חושך כפול ומכופל .. שהוא מלא קליפות וס'א שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עוד“), זאל א איד אראפטראגן דעם גילוי אור אלקי פון מ'ת.

ז. די דריי ענינים דריקן זיך אויס, בכללות, אין די דריי תקופות פון עס

(23) יתרו יט, יג ובפרשי שם.

(24) ע"פ לשון המדרש — תנחומא וראה טו.

שמרי"ב, ג.

(25) פל"ז.

באקומען אלע זייערע צרכים מלמעלה³⁵ און הארעוואניע; יעדער פון זיי האט באקומען עשירות והרחבה³⁶; און זייער סדר החיים האט זיך געפירט באופן נסי כנ"ל.

אריינקומענדיק אבער אין א"י — ארץ נושבת — איז נפסק געווארן דער מן — לחם מן השמים³⁷ ובלשון הכתוב: כי תבואו אל הארץ ג' שש שנים תזרע ג' ש³⁸, מען האט זיך געדארפט פאר-נעמען מיט עשיית מלאכה וכו'. און הגם אז אין א"י איז די השגחה עליונה אין א גלוידיקן אופן, וואס באווייזט אז אין דער אמת'ן גיט מען פרנסה מלמעלה כנ"ל —

איז אבער דאס גופא, וואס מ'איז פארנומען מיט מאכן ע"פ דרך הטבע א

אין זמן הגלות אבער איז, אותותינו לא ראינו גו'³¹, ביז אז א איד קען ח"ו מיינען א? ער איז אונטערווארפן די גדרי הטבע פונקט ווי א נט-איד, און מ'דארף הארעווען דורכצוברעכן און ליכטיק מאכן דעם העלם העולם וחושך הגלות.

ה. דאס וואס די התגלות פון מ"ת איז געווען נאך לפי שעה, איז עס נאך בשייכות איר פעולה אין וועלט בכלל; בנוגע אידן אבער, האט דער גילוי פון מ"ת אין זיי קובע געווען אויף שטענדיק די תכונה פון „ממלכת כהנים" — אז יעדער איד, אין וואס פאר א מצב ער זאל זיך נאך געפינען, איז ער בפנימיות נפשו אינגאנצן העכער פון אלץ ארום אים און איז נט אונטערווארפן די גדרי הטבע³².

הנ"ל — איז אויך דער חילוק (און חידוש) צווישן די השפעות פונעם ענין המלוכה והנשיאות (ממלכת כהנים) וואס משה און דוד און דער בעש"ט האבן משפיע געווען אין אידן:

משה רבינו, וואס דורך אים איז געווען נתינת התורה, ביז אז תורה „נקראת על שמו"³³ — האט אויפגעטאן אין זיין דור (וואס האבן מקבל געווען די תורה נשמות בגופים כנ"ל³⁴), אז ביי זיי זאל זיין דער ענין פון „ממלכת כהנים" אין פשוט'ן גשמיות'דיקן זין: זיי האבן

35) והרי המן ירד בזכות משה, ואח"כ, חזרו שניהם (עניי הכבוד והבאר) בזכות משה" (תענית ט, א).

36) ראה יומא (עה, סע"א), „שירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן" — וזהו בהוספה על בית מצרים והים שהיתה בהפלגה גדולה ביותר" (ראה בכורות ה, ריש ע"ב, מכילתא בא יב, לו, פרשי בשלח טו, כב ע"יש).

ולהעיר ממזל (גדרים שם) בנוגע לעשירות דמשה, שהעשיר מפסולתן של לוחות — שיל הפירוש הפנימי בזה: עשירות שלו היתה רק תוצאה (ובדרך ספל) מתורה שלו, היינו שניתנה לו הרחבה בגשמיות. כדי שיוכל ללמוד בהרחבה (וראה ליקוטים שבספרים מהרי"ל — בנוגע לר"ח), ומזה מוכן גם בנוגע לדורו של משה — ראה לעיל הערה 34.

37) בשלח טז, לה, יהושע ה, יב.

38) בהר כה, כ"ג.

י) וגם עשירות זו שייכת למית — כי מכיון שבהוציאן את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" (שמות ג, יב), הרי מוכן, שגם בית מצרים שהוער עיקרי ביצייתם (ראה ברכות ט, סע"א ואילך, נח' בלקוש ח"ג ע' 823 ואילך, ובכ"מ) שייכת ל-תעבדון את האלקים על ההר הזה.

י) ע"ד משיח ברמב"ם הל' תשובה רפ"ט.

31) תהלים עד, ט.

32) כידוע (לקרי' ר"פ ראה, ובכ"מ) שעי' מית נעשה, הוי' — שלמעלה מהטבע — „אלקיד" (כוח וחיות) דכאריא מישאל.

33) שבת פט, א, מדרש תהלים א, ב, ועוד.

34) והיו דור דעה — בדרגת משה רבינו (ע"ח) שער הכללים פ"א, שם ש"ב פ"א, שער הפסוקים ר"ס שמות, ובכ"מ).

דערט א נייער (און העכערער) נתינת-
כח צו דערוועקן ביי אידן די התגלות
עניני מלך:

א איד קען מיינען, אז אין אזא צייט,
ווען ס'זיינען דא אזויפיל העלמות
והסתרים אויף קיום התומ"צ, איז די
והותר אויב ער וועט מקיים זיין תומ"צ
ע"ד הרגיל (וואס אויך דאס איז פאר-
בונדן מיט א שווערער מלחמה און מיט
פיל יגיעה צו בייקומען די שוועריקייטן
וכו'); און מכש"כ ווען ער וועט זיך אג-
שטרענגען נאכמער און טאן א הידור
מצוה, מוסיף זיין אין לימוד התורה מער
ווי דער חיוב;

ווי קען מען אבער אין אזא זמן זיך
אפגעבן מיט תומ"צ ווי איינער פון
„ממלכת כהנים“ — כאילו ווי דער
גאנצער העלם ובלבול איז נישט
במציאות?!

זאגט דער בעש"ט⁴² — אז אויך אין
דער טיפעניש פון זמן הגלות קען זיך א
איד אויפהויבן אינגאנצן העכער פון זיין
ארום, און דערפילן ווי ער איז פון
„ממלכת כהנים“, וועמען דער
אויבערשטער אליין בהשגחה פרטית
בתכלית פירט באופן נסי און בחיי יום
יום ובכל פרט ופרט.

און די השפעה — ארויסצוברענגען
דעם „ממלכת כהנים“ ביי אידן אין זמן
הגלות — איז נאך א גרעסערער חידוש
און אן עילוי אין ענין המלכות⁴³, ווי אין
די פריערדיקע צוויי מצבים:

דאס וואס א איד קען זיך אויפהויבן
העכער פון וועלט און טבע ווען ער איז

כלי צו ברכת ה', קען אמאל געבן אן
ארט צו מיינען אז זיין התעסקות האט א
תפיסת מקום אין שאפן זיין שפע
פרנסה, ובמילא קען עס אים מבלבל זיין
פון תומ"צ.

און דאס איז דער אויפטו פון דוד
המלך³⁹, וואס האט געגעבן דעם כח, אז
אויך אין ארץ נושבת זאל א איד קענען
ארויסברענגען לידי גילוי אז ער איז פון
„ממלכת כהנים“. דאס מיינט: ער זאל
צוקומען צו דער הכרה אז זיין פרנסה
קומט אינגאנצן מלמעלה (ובמילא איז
עס באמת אויך — בהרחבה) און אז עס
איז (בשרשה ובפנימיות) אן ענין נסי
וואס איז נישט געבונדן מיט די דרכי
הטבע — און זיין התעסקות אין טבע איז
נאך ווייל אזוי איז דער רצון הבורא, אז
ס'זאל זיין באופן פון „בכל אשר
תעשה“⁴⁰.

ובמילא איז פארשטאנדיק, אז ווען עס
האנדלט זיך וועגן אן ענין פון תומ"צ
איז ער דאס מקיים אן קיין בלבולים, ווי
עס טוט א מלך (כנ"ל ס"ג).

ט. בשעת עס האט זיך אנגעהויבן
דער חושך הגלות, ובפרט אין דער צייט
ווען דער חושך הגלות איז געווארן
טיפער און פינסטערער — און מצד צוק
העתים איז מען אריינגעטאן (נישט נאך
אין עשיית מלאכה סתם, נאך) אין
טרדות⁴¹ הפרנסה — האט זיך געפא-

39) וכמרו"ל שכשנב"י היו צריכין פרנסה היו
סנהדרין באים לדוד ואומרים כו' (ברכות ג, סע"ב)
ובפרט בזקנותו (בשלימותו) שא ע"י דוד: א) נגמרו
המלחמות כו' — שלימות דארץ נושבת, ב) גמר כל
ההכנות לבנין המקדש (דה"א כח ואילך) — גילוי
אלקות.

40) ראה בכ"ז לקמן ע' 294 ואילך. לקו"ש חט"ז
ע' 174 ס"ד ואילך.

41) הדיק בזה נת' בד"ה מים רבים תשל"ח סעיף
ב (לקו"ש ח"כ ע' 276. סה"מ-מלוטט ח"א ע' רעג).

42) וידוע דגילוי הבעש"ט שייך לזה שבזמנו היו
בניי במצב של התעלפות כו' (כת"י דא"ח ישן לא
נודע למי), לאחר גזירות דשנות ת"ח-ת"ט כו'.
43) שלכן נשיאות הבעש"ט שייכת למלכות
דמשית, כנ"ל הערה 10.

מעִינוֹתֶיךָ — פֻּן בַּעֲשׂוֹת — חוֹצֶה⁴⁸,
אִי פֶּאָרשטאַנדיק אַז דאָס אִיז נוגַע צו
יעדן אִידן בְּכָל הַדּוֹרוֹת] —

נֶאֱרָא כֶּשֶׁם וּוי זייערע אויפטוען ווערן
אִין אַלגעמיינ מודגש אִין באַזונדערע
דריי תְּקוּפוֹת כְּלָלִיּוֹת, אַזוי ווערן זיי
געטײלט אִין יעדן דור גופא לויט דריי
באַזונדערע סוגים פֻן אִידן (און ביי
יעדן יחיד גופא — אִין דריי באַזונ-
דערע סוגי עבודה):

עבודת ה' טײלט זיך, בְּכָללּוֹת, אִין
דריי סוגים: תורה, עבודה (תפלה) און
גמ"ח (מעשה המצות) כולל די ציונים⁴⁹
פֻן „בְּכָל דְּרִכֵּיךְ דַּעְהוּ" און „כָּל מַעֲשִׂיךְ
יִהְיוּ לִשְׁשׁ" — וואָס זיי זײנען ע"ד די
אופני עבודה אִין די דריי זמנים הַגָּל
(מדבר, א"י און זמן הגלות):

תורה אִיז דער גילוי פֻן חֻמְתּוֹתֶיהָ,
און דער ענין פֻן לימוד התורה אִיז
בְּדֶרֶךְ מַלְמַעְלָה לְמַטָּה — צו מגלה זיין
רצונו וחֻמְתּוֹתֶיהָ לְמַטָּה; און דערפֿאַר
ווערט מען דורך תורה אויפֿגעהויבן
העכער פֻן וועלט (ע"ד ווי די אִידן אִין
מדבר), מען ווערט דורך תורה אַ מֶלֶךְ
(כַּמְרִז"ל⁵⁰; רבנן איקרו מלכים), וואָס
אִיז מוֹשֶׁל וּשְׁלֹט אויף טבע⁵¹ (וכַדְרִז"ל⁵²

אִין אַ מדבר — אויסגעשלאָסן פֻן
וועלט, אָדער אפילו אִין (וועלט, אָבער
אִין אַז אַרט פֻן גילוי אלקות) — ארץ
יִשְׂרָאֵל — דריקט נִיט אויס דעם „בלי
הַגְּבֻלָּה" פֻן כַּחַם הַמַּלְכוּת וואָס אִיז דאָ
בִּי אַ אִידן, ווייל דעמאַלט אִיז ער
מַלְכַּתְחִילָה נִיט אַזוי אונטערגעוואָרפֿן די
הַגְּבֻלּוֹת פֻן עוה"ז.

דוקא ווען אַ אִיד פֿירט זיך מיט אַזאַ
הַנְּהַגָּה אִין זמן הַגְּלוּת, באַווייזט עס ווי
ער קען זיך אויפהויבן און גיין (בלשון
הַיְדוּעִי) „לְכַתְּחִילָה אַרְיֵבֶר" — נִיט
מיט אַ סדר והַדְּרָגָה, נֶאֱרָא אינגאַנצן
העכער פֻן מַדִּידָה והַגְּבֻלָּה — פֻן דער
טִיפֿעניש פֻן חוֹשֶׁךְ הַגְּלוּת צו דער הוֹיֶכֶת
קִיט פֻן „מַמְלַכַת כְּהָנִים".

יוד. ס'איז אָבער ח"ו צו זאָגן, אַז
דער אויפטו פֻן משה דוד און בעש"ט
אִיז געווען נֶאֱרָא פֶּאָר די אִידן פֻן
יעדער־ס דור (אָדער — נֶאֱרָא פֶּאָר די
תְּקוּפוֹת כְּלָלִיּוֹת אִין וועלכער זיי זײנען
געווען: משה — דור הַמַּדְבֵּר, דוד —
אִידן אִין א"י, און דער בעש"ט — אִידן
בזמן הַגְּלוּת)

— ווייל די פעולה פֻן משה דוד
והַבַּעֲשׂוֹת אִיז אַ נַצְחִית⁴³ פֶּאָר אַלע אִידן
אִין אַלע דורות (וואָס דערפֿאַר ווערט
משה אָנגערופן דורך יעדן אִידן: משה
רַבֵּנוּ; וועגן דוד הַמֶּלֶךְ זאָגט יעדער
אִיד⁴⁶, „דוד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיִם" (אויך
אַיִצטע"ר); און וויבאַלד אַז בִּיאַת
הַמֶּשִׁיחַ⁴⁷ אִיז אָפֿהענגיק אִין „יִפְצוֹ

רע"א (וכבר העירו מוֹחֵא קלט, א). רמב"ם סוף ה'ל'
מלכים. עבוה"ק ח"ב פל"ט.

(48) אגרת הַיְדוּעָה הַבַּעֲשׂוֹת — נדפסה בסו"ס
בן פורת יוסף. כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(49) משל ג, ה. אבות פ"ב מ"ב. טושי"ע א"ח ס'י
רלא.

(50) גיטין ספ"ה.

(51) כידוע (לקו"ת תזריע רד"ה קא מפלגי. סה"מ
ה'ש"ת ע' 116) האותות והמופתים שעשו התנאים
ואמוראים וכל הצדיקים בכח תורתם (מפני שהתורה
היא למעלה מזמן ומקום). וראה דרך אמונה (דלעיל
הערה 22): ע"י שהי' גלוי לפניהם אור כו' שהשי"ת
גנוז בחוריה.

(52) ירושלמי נדרים פ"ו סה"ח. ועוד. הובא
בשו"ע אדה"ז ה'ל' נדה סקפ"ט סקכ"ג.

(44) פתגם כ"ק אדמו"ר מהר"ש — ראה לקו"ש
ח"א ס"ע 124. ח"ב ע' 186.

(45) להעיר — בנוגע למשה ודוד — מסוטה ט,
א.

(46) בקידוש לבנה, ע"פ ר"ה כה, א.

(47) שאז דוקא תהי' שלימות כל העולם כולו
ועוד יותר מכבעת בריאתו (תניא פל"ו. זח"ג קכה,

יא. און דאס איז דער ענין המלכות וואס משה דוד און דער בעש"ט זיינען משפיע צו (יעדו) אידן בכל דור ודור:

משה, וואס ענינו איז תורה, טוט אויף (מגלה) דעם עצם ענין פון „ממלכת כהנים" ביי אידן — דעם סוג פון „מארי תורה" ⁵⁷ וואס זיינען אויסגעטאן פון וועלט, תורתם אומנתם ⁵⁸ (אויף וועמען מ'זאגט: מאן מלכי רבנן) ⁵⁹

[וכעין זה טוט ער עס אויף ביי יעדן אידן] ⁶⁰ אין די זמנים וואס ער גיט אפ אויף לימוד התורה — אז ער האט דעם כח זיך אויסצוטאן — באוהה שעה עכ"פ — אינגאנצן פון וועלטלעכע זאכן ודאגות און זיין אזוי צוגעטראגן צום לערנען פונקט ווי דער וואס תורתו אומנתו].

דוד, וואס ענינו איז תפלה (וואס דערפאר האט ער געשריבן ספר תהלים) ⁶¹, טוט אויף (מצד ענין המלכות שבו) אז אויך די עבודה זאל זיין אין א מלכותדיקן אופן: כאטש ער בעט זיינע צרכים, ווערן די בקשות נתמלא

[ניט ווי ביי תפלה ע"ד הרגיל, וואס זייענדיק א בקשה מצד המטה, קענען זיין מניעות ועיכובים, אז די בקשה זאל ניט נתמלא ווערן, אדער עכ"פ עס זאל געדויערן צייט, עס זאל נתמלא ווערן ניט בשלימותה וכיו"ב — נאך]

הידועות אויפן פסוק „לא-ל גומר עלי". תפלה איז ענינה בקשת צרכיו ⁶² פון דעם מתפלל — ער פילט טאקע אז דער אויבערשטער איז דער וואס גיט אים זיינע צרכים (ע"ד הנ"ל בנוגע צו א"י), אבער דאך איז ער פארנומען מיט זיינע צרכים ⁶³ (ער בעט עס זאל נתמלא ווערן וואס אים פעלט).

אבער אויך ביי עבודת התפלה איז עס נאך אלץ אין אן אופן אז ער האט נאך ניט צו טאן מיט דברים גשמיים ווי זיי זיינען אין וועלט [ע"ד ווי אידן זייענ-דיק על אדמתם „איש תחת גפנו ותחת תאנתו" ⁶⁴, ניט צווישן אוה"ע] — זיין פארבונד מיט זיי באשטייט נאך אין דעם וואס ער בעט וועגן זיי ביים אויבערשטן אלס זיינע צרכים.

מעשה המצות וואס ווערן געטאן מיט דברים גשמיים, ועאכו"כ די עבודה צו מברר זיין די עניני הרשות, איז זיין עבודה צו מזכך און מהפך זיין דעם העלם וחושך פון גשמיות העולם, אז אין דעם זאל לייכטן דער אור הקדושה (ע"ד זמן הגלות ווען אידן זיינען צווישן אוה"ע כו') ⁶⁵.

(53) רמב"ם ריש הל' תפלה. ועוד.

(54) ועד"ז עבודה רוחנית ותפלה — התקשרות ודביקות לה' — היא בדרך מלמטה למעלה, לפי כוחות ומידות דהאדם המתפלל.

(55) מ"א ה, ה, מיכה ד, ד.

(56) שוהו ג"כ החילוק בין תורה תפלה ומעשה המצות (וביורו עניני רשות) באופן ה„ביור" שלהם (ראה ככ"ז המשך פדה בשלום תרניט (ס"ע קס ואילך), תשי"ד פייח ואילך): התורה היא ביור מלמעלה למטה, בדרך מנוחה (שלום); תפלה היא מלמטלמ"ע ולכן היא בדרך מלחמה, אבל מכיון שהיא ע"י גילוי אור היא „חרב של שלום"; עבודה עס דברים גשמיים כו' היא בדרך מלחמה ממש — נהמא אפום חרבא ליכולי.

(57) להעיר מתורא סט, ג: משה שפיר קאמרת (שבת קא, ב, ושי"ג) .. וכל ראשי ישיבות שבכל דור הן בחי משה.

(58) להעיר דרשביי — הדוגמא בש"ס (שבת יא, א) לתורתו אומנתו — הוא ניצוצ משה רבינו (סדור שער הליג בעומר דש, סע"ב. ועוד).

(59) וראה תריא שהובא לעיל הערה 19.

(60) ראה בארוכה לקו"ש ח"ז שצוין בהערה הנ"ל. ולהעיר מתורא סז, ב.

(61) ב"ב יד, סע"ב. ובמדרש תהלים בתחלתו: אע"פ שנאמר כו' לא נתקן אלא ע"י דוד מלך ישראל.

ה' וואס איז עס בכל רגע — מהווה מקיים ומחיי, אבער דאס גופא האט ער מגלה געווען אין אן אופן פון תורה (דורך מגלה זיין א פירוש אויף א פסוק)⁶⁶,

און דורכדעם איז געגעבן געווארן א כח צו יעדן אידן, אז אויך ווען ער איז פארנומען מיט דברים גשמיים, ביז — לפעמים אויך מיט חומרות העולם, און אפילו אין א מצב פון „אותותינו לא ראינו גוי“, ובמילא איז דער „בירור“ פארבונדן מיט א מלחמה⁶⁷ — פירט ער אבער די מלחמה אין אן אופן פון „ממלכת כהנים“:

גלייך ביי דער יציאה למלחמה ווייס ער, אז זייענדיק פון „ממלכת כהנים“ איז ער „על (העכער פון) אויבך“⁶⁸, ובמילא קומט דער נצחון מלמעלה — „ונחנו ה'א בידך“⁶⁹; און דורכדעם ווערט „ושבית שביו“⁶⁸ — מ'נעמט ארויס דעם ניצוץ אלקי וואס איז געווען „שבוי“ אין די דברים גשמיים פון זיין גלות, ביז עס ווערט אתהפכת חשוכא לנהורא ומרירו למתקא.

(משחת יום ב' דחגה"ש תשל"ז)

תיכף ומיד אן קיין הגבלות ומניעות ובתכלית השלימות, ווי עס ווערט נתמלא די בקשה פון א מלך; וע"ד ווי עס ווערט אויפגעטאן דורך תורה — ווי דערציילט אין זהר⁶², אז ווען רשבי האט געדארפט פועל זיין ירידת גשמים, האט ער געזאגט תורה אויפן פסוק⁶³ „הנה מה טוב גוי“ און עס זיינען באלד געקומען גשמי ברכה (ובאופן הנרצה)⁶⁴.

[און דערפאר איז דא אין ספר תהלים — תפלת דוד — ביידע קצוות: ס'איז אן ענין פון תהלות ותשבחות אזוי ווי תפלה, און צוזאמען דערמיט איז עס פון די כ"ד ספרים פון תורה שבכתב, וואס דעריבער איז פעולתו ע"ד ווי די פעולה פון תורה]⁶⁵.

דער בעש"ט האט מגלה געווען אחדותו ית' אין וועלט (ווי דער אמיתת המציאות פון יעדן נברא איז דער דבר

(62) ח"ג נט, ב. וראה בכ"ז (וההפך דמפולת התפלה ותורה) — סה"מ אתהלך לאזני ע' רי ואילך. אוה"ת ויקרא (כר א') ע' רנד ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רסו ואילך.

(63) תהלים קלג, א.

(64) משא"כ ע"י תפלה — ראה תענית כג, א.

(65) וי"ל שזהו מה שביקש דוד (מדרש תהלים בתחלתו) שיהיו קורין בהו (בתהלים) ונוטליו שר עליהם כנגעים ואהלות — היינו, שהפעולה שע"י אמירת תהלים תהי' ע"ד הפעולה שע"י תורה.

וראה קובץ מכתבים לתהלים (אהל י"י) ע' 200-1. 200. 220. ועוד.

(66) ראה בכ"ז לקו"ש ח"ח ע' 27 ובהערות שם.

(67) ראה לעיל הערה 56.

(68) ר"פ תצא. וראה לקו"ת ד"ה כי תצא (הב')

וביאורו.

נשא

דארף מען פארשטיין:

(א) דער לשון הגמרא: (דער מקור פון דעם פרש"י) איז „איזהו עבודה שצריכה עבודה“ הוי אומר זו שירה און עס ווערן ניט דערמאנט קיין נעמען פון כלי שיר — און רש"י איז מוסיף במצליחם וכוונות?

(ב) פארוואס זאגט רש"י „הוא השיר במצליחם וכוונות“ — עס זיינען דאך געווען כו"כ מיני כלי שיר וואס מ'האט גענוצט ביי עבודת השיר?

(ג) ער דערמאנט לגמרי ניט שיר בפה? די קושיא ווערט נאך שטארקער דורך פארגלייכן מיט שיר בפועל, ווי מען האט געלערנט פריער — איז געווען „אז ישיר משה גו' לאמר“ — שיר בפה?

מ'קען ניט זאגן, און רש"י ברענגט נאך די צוויי כלי שיר¹⁰ ווייל זיי זיינען די

א. נאכדעם ווי דער פסוק דער- ציילט ווי מ'האט געציילט די בני קהת, בני גרשון און בני מררי — „כל הבא לצבא לעבודה באוהל מועד“² — זאגט דער פסוק: כל הפקודים אשר פקד משה גו' מבן שלשים גו' ועד בן חמשים שנה כל הבא לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא באוהל מועד ויהיו פקודיהם גו'.

איז רש"י מפרש די ווערטער „עבודת עבודה“: הוא השיר במצליחם וכוונות שהיא עבודה לעבודה אחרת⁴. ד.ה.: „עבודת עבודה“ מיינט ניט אן ארבעט פון אן עבודה, נאר „עבודה לעבודה“ — אן עבודה צוליב אן אנדער עבודה, און דאס איז עבודת השיר וואס איז צוליב עבודת הקרבנות⁵.

(1) פרשתנו ד, לד ואילך.

(2) שם, לה. לט. מג.

(3) שם, מרמח.

(4) להעיר מהשינויים בפרש"י דה"ב (כט, כה) — אבל: א) י"א שפירוש דה"י אינו לרש"י (שם הגדולים להחידא ע' רש"י. ועוד). ב) דובר כמ"פ שפרש"י לנ"ך אינו בדיוק גמור ע"פ פש"מ כפירושו עה"ת. ד) ר"א"ם. ועוד.

(5) ערכין י"א, א. וגם ע"ד ההלכה כן הוא והמשוררים בכל יום שעל הדוכן (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ז ה"ה) — ה"ז שיר של יום שאומרים על התמיד (ולפלא קצת שלא מצאתי ע"ע בס' שיצינו המקור לרמב"ם כאן) — וראה כללי התהומ'צ

(*) אף שברמב"ם שם משנה מלשונו לפנינו (פ"ג ה"ב) ומשמית התיבות „על הקרבן“ — בכ"ז נראה דגם כאן כוונתו כן (וכהכלל י"ד מלאכי כללי הרמב"ם אות יו') דבספר היד סומך על מה שכתב לפניו. ודוחק קצת כיון דמתקין. שעומדים על הדוכן.

(**) משא"כ בפ"ג שם. וכן בהל' תמידין ומוספין 190.

להרגצובי דיש חליל על הדוכן בכל השנה (והוא מצוה ולא עבודה). וראה רמב"ם הל' כהמ"ק פ"ג ה"ז. ואכ"מ.

(5) ערכין שם. וראה גם מדרש לקח טוב כאן.

(6) והל' משמע לכאורה שהעבודה (דניסוך

הקרבנות) טפלה להשירה — היפך פרש"י.

(7) ברמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ד (ע"פ

משנה ערכין פ"ב מ"ג. מ"ה. וראה משנה סוכה פ"ה

מ"ד): בנבלים ותחילים וכוונות ותחצוצרות והצלצל.

ובבחי כאן: והיו משוררים ג"כ בח' כלים, עיי"ש.

וראה הנסמן לקמן הערה 12.

(8) ובפרט (ע"ד ההלכה). דכולי עלמא עיקר

שירה בפה (סוכה נ"א, א. ערכין שם, א. רמב"ם שם

ה"ג).

(9) וראה פרש"י בראשית (ד, כ) כנור ועוגב לומר

כר.

(10) ולהעיר מלשון הבחי כאן: והשיר הזה ה"י

בכוונות ומצליחם — אבל ממשיך ע"ד השיר בפה,

ובסוף הענין מביא ח' כלים (בגיל הערה 7).